

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέματα «Πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την τροποποίηση της οδηγίας 2011/36/ΕΕ για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων της»

[COM(2022) 732 final — 2022/0426(COD)] και

«Έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών — Έκθεση σχετικά με την πρόοδο που σημειώνεται στις ενέργειες για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων (τέταρτη έκθεση)»

[COM(2022) 736 final]

(2023/C 228/15)

Εισηγητής: ο κ. **José Antonio MORENO DÍAZ**

Συνεισηγητής: ο κ. **Pietro Vittorio BARBIERI**

Αίτηση γνωμοδότησης	Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 8.2.2023
Νομική βάση	Άρθρο 304 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
Αρμόδιο τμήμα	Απασχόληση, κοινωνικές υποθέσεις, δικαιώματα του πολίτη
Υιοθετήθηκε από το τμήμα	3.4.2023
Υιοθετήθηκε από την ολομέλεια	27.4.2023
Σύνοδος ολομέλειας αριθ.	578
Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας (υπέρ/κατά/αποχές)	125/01/01

1. Συμπεράσματα και συστάσεις

1.1. Η εμπορία ανθρώπων αποτελεί ειδικής φύσης εγκλημα και σοβαρή παραβίαση των θεμελιωδών δικαιωμάτων των ανθρώπων. Στη στρατηγική ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης του 2020 επισημαίνεται ο ρόλος του οργανωμένου εγκλήματος στην εμπορία ανθρώπων, καθώς και το ανθρώπινο κόστος που συνεπάγεται.

1.2. Το 2011 εγκρίθηκε η οδηγία 2011/36/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου⁽¹⁾ για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων της. Το 2021, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε τη στρατηγική της ΕΕ για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων 2021-2025 και ανέφερε ήδη ότι η εφαρμογή της οδηγίας θα πρέπει να αξιολογηθεί προκειμένου να βελτιωθεί η υλοποίησή της.

1.3. Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ) επικροτεί την τέταρτη έκθεση προόδου στην οποία επισημαίνεται η εξέλιξη των φαινομένων, καθώς και την πρόταση για την τροποποίηση της οδηγίας για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων. Η οδηγία αποσκοπεί στην πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και στην προστασία των θυμάτων της. Προς τον σκοπό αυτόν, η οδηγία οργανώνεται με βάση τρεις άξονες δράσης: (i) ποινικοποίηση, διερεύνηση και δίωξη της εμπορίας ανθρώπων, συμπεριλαμβανομένου του ορισμού των αδικημάτων, των ποινών και των κυρώσεων· (ii) παροχή συνδρομής, στήριξης και προστασίας στα θύματα εμπορίας ανθρώπων· (iii) πρόληψη της εμπορίας ανθρώπων.

1.4. Η ΕΟΚΕ θεωρεί θετικό το γεγονός ότι διευρύνεται ο ορισμός των διαφόρων μορφών εκμετάλλευσης. Η ΕΟΚΕ συμφωνεί ότι τα εγκλήματα αυτά θα πρέπει να νοούνται ως ένας μη εξαντλητικός κατάλογος, δεδομένου ότι δυστυχώς οι μορφές εκμετάλλευσης προσλαμβάνουν νέες πτυχές κάθε μέρα. Πιστεύει ότι τα κράτη μέλη θα πρέπει να αντιλαμβάνονται το ζήτημα της εμπορίας ανθρώπων κατ' αυτόν τον τρόπο, με μια σφαιρική επισκόπηση των ζητημάτων που συνδέονται με την εκμετάλλευση.

1.5. Η ΕΟΚΕ εκτιμά ότι η διάσταση του φύλου θα πρέπει να ενισχυθεί στο περιεχόμενο και την εφαρμογή της οδηγίας, δεδομένου ότι η συντριπτική πλειονότητα των θυμάτων είναι γυναίκες και κορίτσια. Ομοίως, θα πρέπει να δοθεί προσοχή σε ευάλωτες καταστάσεις που ενδέχεται να ευνοήσουν την παγίδευση και την εκμετάλλευση από εγκληματικά και άλλα δίκτυα. Επιπλέον, απαιτείται μεγαλύτερη προσοχή για άλλες ευάλωτες ομάδες, συμπεριλαμβανομένων των προσφύγων, των αιτούντων άσυλο και των ατόμων που δεν διαθέτουν επίσημα έγγραφα ή έχουν επισφαλές καθεστώς διαμονής.

(1) Οδηγία 2011/36/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 2011, για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων της, καθώς και για την αντικατάσταση της απόφασης-πλαίσιο 2002/629/ΔΕΥ του Συμβουλίου (ΕΕ L 101 της 15.4.2011, σ. 1).

1.6. Η ΕΟΚΕ επικροτεί τη ρητή αναφορά στη διαδικτυακή διάσταση των αδικημάτων εμπορίας ανθρώπων. Η χρήση νέων τεχνολογιών έχει ευνοήσει τα αδικήματα εμπορίας ανθρώπων, διευκολύνοντας και επιτρέποντας μεγαλύτερη πρόσβαση στα θύματα και την εκμετάλλευσή τους και δημιουργώντας περισσότερες δυσκολίες στην ιχνηλάτηση των απολαβών από τα εγκλήματα αυτά.

1.7. Η ΕΟΚΕ υποστηρίζει την ανάπτυξη ενός καλύτερου συστήματος επιβολής κυρώσεων από την Επιτροπή. Δεδομένου ότι η αξιολόγηση έδειξε ότι τα περισσότερα κράτη μέλη δεν είχαν αναπτύξει πλήρως τα προαιρετικά μέτρα επιβολής κυρώσεων, το νέο υποχρεωτικό σύστημα, το οποίο κάνει διάκριση μεταξύ κοινών και διακεκριμένων αδικημάτων, ενισχύει την καταπολέμηση των αδικημάτων εμπορίας ανθρώπων.

1.8. Η ΕΟΚΕ επικροτεί επίσης το γεγονός ότι τα νομικά πρόσωπα μπορούν να τιμωρούνται με κυρώσεις που μπορούν να τα αποκλείουν από τη λήψη κρατικής ενίσχυσης ή στήριξης, από το προσωρινό ή οριστικό κλείσιμο των εγκαταστάσεων ή από την προσωρινή ή οριστική διακοπή της άσκησης εμπορικών δραστηριοτήτων. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι η συνειδητή χρήση των υπηρεσιών που παρέχονται με εκμετάλλευση ανθρώπων θα μπορούσε να συνδεθεί με την οδηγία για την εταιρική δέουσα επιμέλεια όσον αφορά τη βιωσιμότητα, ώστε να μπορούν να λογοδοτούν και οι επιχειρήσεις που επωφελούνται από τις διάφορες μορφές εκμετάλλευσης.

1.9. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι η οδηγία θα έπρεπε να δίνει μεγαλύτερη προσοχή στα θύματα εμπορίας ανθρώπων και θα ήθελε να υπενθυμίσει την υποχρέωση των κρατών μελών να τα φροντίζουν, να τα προστατεύουν και να διασφαλίζουν στο μέτρο του δυνατού την κοινωνική τους ένταξη. Πέραν της υπενθύμισης της ανάγκης να μην τιμωρούνται τα θύματα εμπορίας ανθρώπων, η οδηγία θα έπρεπε να ενισχύει τους μηχανισμούς και τα μέσα για την παροχή βοήθειας και στήριξης στα θύματα, ιδίως από εύλωτες ομάδες.

1.10. Η ΕΟΚΕ ζητά από την Επιτροπή να συμπεριλάβει στην πρόταση οδηγίας την ανάγκη τήρησης της οδηγίας 2004/81/ΕΚ του Συμβουλίου⁽²⁾, σχετικά με τον τίτλο παραμονής που χορηγείται στους υπηκόους τρίτων χωρών θύματα εμπορίας ανθρώπων ή συνέργειας στη λαθρομετανάστευση, οι οποίοι συνεργάζονται με τις αρμόδιες αρχές.

1.11. Η ΕΟΚΕ επαναλαμβάνει τη σημασία των προσπαθειών για την πρόληψη της εμπορίας ανθρώπων, τονίζοντας την ανάγκη μείωσης της ζήτησης για όλες τις μορφές εκμετάλλευσης. Όπως επισημαίνεται στην έκθεση, η ζήτηση για φθινό εργατικό δυναμικό ή πορνεία εξακολουθεί να αυξάνεται, παρόλο που συχνά συνδέεται με την ύπαρξη αδικημάτων εμπορίας ανθρώπων.

1.12. Η ΕΟΚΕ συμφωνεί με την ανάγκη βελτίωσης της συλλογής δεδομένων, αλλά και τελειοποίησης των εργαλείων για τον καλύτερο εντοπισμό αυτών των αδικημάτων. Όπως τονίζεται στην έκθεση, είναι σαφές ότι υπάρχει σημαντικός αριθμός υποθέσεων που δεν καταγγέλλονται, γεγονός που πρέπει επίσης να διορθωθεί και να αντιμετωπιστεί με συντονισμό και συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών, καθώς και με τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα.

1.13. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι η υποβολή της υπό εξέταση πρότασης οδηγίας θα πρέπει να αξιοποιηθεί για την ευαισθητοποίηση και την καλύτερη προβολή της ανάγκης να ενταθεί η καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων. Η παραβίαση δικαιωμάτων που συνιστούν τα διάφορα είδη εκμετάλλευσης απαιτεί μια ολοκληρωμένη και πολυδιάστατη απόκριση, στην οποία καίρια σημασία έχει ο ρόλος των πολιτών στην καταπολέμηση της ατιμωρησίας και της υποβάθμισης της σοβαρότητας αυτών των εγκλημάτων.

1.14. Η ΕΟΚΕ επισημαίνει ότι οι παράγοντες που επηρεάζουν την εμπορία ανθρώπων περιλαμβάνουν: «εκθήλυνση της φτώχειας» διαφορετική πρόσβαση σε σπουδές και πόρους για άνδρες και γυναίκες· ιατρικές ανισότητες και ανισότητες στον τομέα της υγείας· εξάπλωση της έμφυλης βίας παγκοσμίως· και τη γενικότερη κοινωνική ανισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών.

1.15. Η ανάπτυξη περαιτέρω εθνικών μηχανισμών παραπομπής από τα κράτη μέλη, ώστε οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών να συμμετέχουν στον εντοπισμό των θυμάτων και στην παροχή υπηρεσιών υποστήριξης, αποτελεί απαραίτητο βήμα. Θα μπορούσε να δημιουργηθεί ένα ακόμη εργαλείο για κάθε κράτος μέλος: ένας ανεξάρτητος φορέας παρακολούθησης και διασφάλισης, ο οποίος θα περιλαμβάνει έναν εθνικό εισηγητή που θα παρακολουθεί την αποτελεσματικότητα των μέτρων που εφαρμόζουν τα κράτη μέλη για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, θα διεξάγει έρευνες και θα συνεργάζεται με δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς που ασχολούνται με το φαινόμενο σε διάφορα επίπεδα.

⁽²⁾ Οδηγία 2004/81/ΕΚ του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με τον τίτλο παραμονής που χορηγείται στους υπηκόους τρίτων χωρών θύματα εμπορίας ανθρώπων ή συνέργειας στη λαθρομετανάστευση, οι οποίοι συνεργάζονται με τις αρμόδιες αρχές (ΕΕ L 261 της 6.8.2004, σ. 19).

2. Γενικές παρατηρήσεις

2.1. Η εμπορία ανθρώπων ορίστηκε διεθνώς από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) το 2000 ως εξής:

- Ως «εμπορία ανθρώπων» νοείται «η στρατολόγηση, μεταφορά, μετακίνηση, παροχή καταλύματος ή η υποδοχή προσώπων, με την απειλή ή χρήση βίας ή άλλων μορφών εξαναγκασμού, με απαγωγή, εξαπάτηση, παραπλάνηση, κατάχρηση εξουσίας ή ευάλωτης θέσης ή με παροχή ή αποδοχή χρημάτων ή ωφελημάτων για να επιτευχθεί η συγκατάθεση προσώπου που έχει τον έλεγχο άλλου προσώπου, με σκοπό την εκμετάλλευση» [άρθρο 3 του Πρωτοκόλλου για την Πρόληψη, Καταστολή και Τιμωρία της Διακίνησης Προσώπων, Ιδιαίτερα Γυναικών και Παιδιών, που συμπληρώνει τη σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος (ΣΤΜ: στο πρωτόκολλο χρησιμοποιείται ο όρος «διακίνηση προσώπων»)].
- Ως εκμετάλλευση νοούμε «την εκμετάλλευση της πορνείας άλλων ή άλλες μορφές γενετήσιας εκμετάλλευσης, την αναγκαστική εργασία ή παροχή υπηρεσιών, τη δουλεία ή πρακτικές παρόμοιες με τη δουλεία, την υποτελία ή την αφαίρεση οργάνων».

2.2. Η εμπορία ανθρώπων αποτελεί ειδικές έγκλημα και σοβαρή παραβίαση των θεμελιωδών δικαιωμάτων των ανθρώπων. Στη στρατηγική ασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης του 2020 επισημαίνεται ο ρόλος του οργανωμένου εγκλήματος στην εμπορία ανθρώπων, καθώς και το ανθρώπινο κόστος που συνεπάγεται.

2.3. Το 2011 εγκρίθηκε η οδηγία 2011/36/ΕΕ για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και για την προστασία των θυμάτων της (Οδηγία για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων). Η έκδοση της εν λόγω οδηγίας αποτέλεσε σημαντικό βήμα για την εναρμόνιση των κανόνων μεταξύ των κρατών μελών. Το 2021, η Επιτροπή ενέκρινε τη στρατηγική της ΕΕ για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων 2021-2025 και ανέφερε ήδη ότι η εφαρμογή της οδηγίας θα πρέπει να αξιολογηθεί προκειμένου να βελτιωθεί η υλοποίησή της.

2.4. Η αξιολόγηση που πραγματοποίησε η Επιτροπή καλύπτει την περίοδο μεταφοράς της οδηγίας (Απρίλιος 2013–Μάρτιος 2022) και τα δεδομένα που χρησιμοποιήθηκαν συλλέχθηκαν σε ευρωπαϊκό επίπεδο, καθώς και ποιοτικές πληροφορίες που προέκυψαν από συζητήσεις με εμπειρογνώμονες και εξειδικευμένους φορείς.

2.5. Η εσωτερική αξιολόγηση της Επιτροπής ανέδειξε τις δυσκολίες ορθού προσδιορισμού του πραγματικού αριθμού των θυμάτων, καθώς τα 55 314 θύματα που εντοπίστηκαν κατά την περίοδο 2013-2022 θεωρούνται υποεκτίμηση της πραγματικότητας. Η σεξουαλική εκμετάλλευση εξακολουθεί να είναι η πιο διαδεδομένη μορφή εκμετάλλευσης της εμπορίας ανθρώπων —55,7 % των περιπτώσεων που αναφέρθηκαν το 2021—, ενώ η εργασιακή εκμετάλλευση αυξάνεται, ιδίως σε κλάδους όπως η γεωργία, οι κατασκευές και οι υπηρεσίες φροντίδας. Τα ανήλικα θύματα αντιπροσωπεύουν το 21 % του συνόλου, ενώ οι γυναίκες και τα κορίτσια συνιστούν το 75 % των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων.

2.6. Στην αξιολόγηση και την έκθεση επισημαίνεται επίσης ότι το επίπεδο των διώξεων και των καταδικαστικών αποφάσεων είναι πολύ χαμηλό, γεγονός που ενδέχεται να συμβάλει σε μια νοοτροπία ατιμωρησίας μεταξύ των διακινητών. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης έχουν δημιουργήσει νέα πεδία δυνατοτήτων για τα εγκληματικά δίκτυα που δραστηριοποιούνται στην ΕΕ, τα περισσότερα από τα οποία εμπλέκονται στην εμπορία ανθρώπων. Ο πόλεμος στην Ουκρανία μπορεί επίσης να οδηγήσει σε αύξηση της παράνομης διακίνησης και εμπορίας ανθρώπων. Η εμπορία ανθρώπων εξακολουθεί να αποτελεί έγκλημα χαμηλού κινδύνου και με υψηλά κέρδη.

2.7. Ενώ η οδηγία χρησίμευσε για τη θέσπιση κοινού νομοθετικού πλαισίου για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, έχει επίσης καταστήσει σαφείς τις δυσκολίες όσον αφορά την επίτευξη προόδου στην καταπολέμηση ορισμένων μορφών εκμετάλλευσης που δεν καλύπτονται από τον ορισμό της εμπορίας ανθρώπων και των διασυνοριακών εγκλημάτων. Η οδηγία εντοπίζει επίσης τομείς που επιδέχονται βελτίωση στις διαδικασίες διερεύνησης και δίωξης των διακινητών, καθώς και την ανάγκη βελτίωσης της ικανότητας των αρχών επιβολής του νόμου και των δικαστικών αρχών για την ανάπτυξη χρηματοοικονομικών ερευνών σε σχέση με την εμπορία ανθρώπων.

2.8. Παρότι η οδηγία επικεντρώνεται επίσης στην προστασία από την εμπορία ανθρώπων, η αξιολόγηση έδειξε ότι υπάρχουν περιθώρια βελτίωσης, μεταξύ άλλων, σε θέματα όπως η εφαρμογή των αρχών της μη δίωξης και της μη επιβολής κυρώσεων στα θύματα, η προστασία των θυμάτων κατά τις διαδικασίες έρευνας ή τις δικαστικές διαδικασίες και η παροχή συνδρομής κατάλληλης για τα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες των θυμάτων, ιδίως για τους ανήλικους και τις ευάλωτες ομάδες. Η ανεπαρκής συλλογή και επεξεργασία δεδομένων για την εμπορία ανθρώπων αναγνωρίζεται επίσης ως πρόβλημα.

2.9. Στην αξιολόγηση αναγνωρίζεται η σημασία της οδηγίας ως σημείου καμπής για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων στην ΕΕ. Παράλληλα, επισημαίνεται επίσης η ανάγκη προόδου ως προς την ανάπτυξη εργαλείων για τη βελτίωση της παρακολούθησης, της πρόληψης, της καταδίωξης και της δικαστικής δίωξης της εμπορίας ανθρώπων και των διακινητών, καθώς και για τη βελτίωση της συνδρομής προς τα θύματα.

2.10. Στο πλαίσιο αυτό, η πρόταση που υπέβαλε η Επιτροπή είναι μια πρόταση για τροποποίηση της οδηγίας. Η πρόταση επιδιώκει να παράσχει μια σειρά μέτρων για τη βελτίωση της πρόληψης και της καταπολέμησης της εμπορίας ανθρώπων στην ΕΕ, καθώς και για τη βελτίωση της προστασίας των θυμάτων.

3. Σχετικά με την οδηγία για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων

3.1. Η οδηγία για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων αποσκοπεί στην πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και στην προστασία των θυμάτων της. Προς τον σκοπό αυτόν, η οδηγία οργανώνεται με βάση τρεις άξονες δράσης: (i) ποινικοποίηση, διερεύνηση και δίωξη της εμπορίας ανθρώπων, συμπεριλαμβανομένου του ορισμού των αδικημάτων, των ποινών και των κυρώσεων· (ii) παροχή συνδρομής, στήριξης και προστασίας στα θύματα εμπορίας ανθρώπων· (iii) πρόληψη της εμπορίας ανθρώπων.

3.2. Η ΕΟΚΕ επικροτεί την πρόταση για τροποποίηση της εν λόγω οδηγίας, δεδομένου ότι συμφωνεί με την ανάγκη για περαιτέρω πρόοδο και βελτίωση όσον αφορά την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και την προστασία των θυμάτων. Η ΕΟΚΕ συμφωνεί ότι το έγκλημα της εμπορίας ανθρώπων έχει καταστεί αυξανόμενη απειλή, σε μια πολύ δυσχερέστερη συγκυρία απ' ό,τι το 2011.

3.3. Η ΕΟΚΕ επικροτεί τη διεύρυνση του ορισμού των διαφόρων μορφών εκμετάλλευσης και επαινεί την έκθεση για την αναφορά σε αυτές τις διαφορετικές μορφές. Παρότι είναι γεγονός ότι η σεξουαλική εκμετάλλευση εξακολουθεί να είναι η συνηθέστερη μορφή εκμετάλλευσης στις περιπτώσεις εμπορίας ανθρώπων, με την εργασιακή εκμετάλλευση να έρχεται δεύτερη, υπάρχουν και άλλες μορφές που περιλαμβάνονται στην οδηγία (εκμετάλλευση για επαιτεία, για εκτέλεση εγκληματικών πράξεων ή για εμπόριο οργάνων), μερικές εκ των οποίων έχουν επίσης αυξηθεί τα τελευταία χρόνια. Παράλληλα, έχουν εμφανιστεί και άλλες μορφές που δεν περιλαμβάνονται στην οδηγία, αλλά θα μπορούσαν επίσης να θεωρούνται μορφές εμπορίας ανθρώπων, όπως π.χ. οι καταναγκαστικοί γάμοι, η παρένθετη μητρότητα ή οι παράνομες υιοθεσίες. Η ΕΟΚΕ θα επιθυμούσε τη συμπερίληψη αναφορών στους «ιδιαιτέρως καταχρηστικούς όρους εργασίας», όπως αποτυπώνεται στην οδηγία της ΕΕ για τις κυρώσεις κατά των εργοδοτών. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι απαιτείται μεγαλύτερη καθοδήγηση από την Επιτροπή όσον αφορά τους ορισμούς όλων αυτών των διαφόρων πιθανών μορφών, ώστε να διασφαλιστεί πιο ομοιόμορφη εφαρμογή από τα κράτη μέλη.

3.4. Η ΕΟΚΕ συμφωνεί ότι τα εγκλήματα αυτά θα πρέπει να νοούνται ως ένας μη εξαντλητικός κατάλογος, δεδομένου ότι δυστυχώς οι μορφές εκμετάλλευσης προσλαμβάνουν νέες πτυχές κάθε μέρα. Πιστεύει ότι τα κράτη μέλη θα πρέπει να αντιλαμβάνονται το ζήτημα της εμπορίας ανθρώπων κατ' αυτόν τον τρόπο, με μια σφαιρική επισκόπηση των ζητημάτων που συνδέονται με την εκμετάλλευση.

3.5. Η ΕΟΚΕ εκτιμά ότι η διάσταση του φύλου θα πρέπει να ενισχυθεί στο περιεχόμενο και την εφαρμογή της οδηγίας, δεδομένου ότι η συντριπτική πλειονότητα των θυμάτων είναι γυναίκες και κορίτσια. Ομοίως, θα πρέπει να δοθεί προσοχή σε συγκεκριμένες ευάλωτες ομάδες, συμπεριλαμβανομένων των προσφύγων, των αιτούντων άσυλο και των ατόμων που δεν διαθέτουν επίσημα έγγραφα ή έχουν επισφαλές καθεστώς διαμονής, καθώς και σε ευάλωτες καταστάσεις που ενδέχεται να ευνοήσουν την παγίδευση και την εκμετάλλευση από εγκληματικά δίκτυα. Επισημαίνει ότι οι παράγοντες που επηρεάζουν την εμπορία ανθρώπων περιλαμβάνουν: «εκθίλυνση της φτώχειας»· διαφορετική πρόσβαση σε σπουδές και πόρους για άνδρες και γυναίκες· ιατρικές ανισότητες και ανισότητες στον τομέα της υγείας· εξάπλωση της έμφυλης βίας παγκοσμίως· και τη γενικότερη κοινωνική ανισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών.

3.6. Η ΕΟΚΕ επικροτεί τη ρητή αναφορά στη διαδικτυακή διάσταση των αδικημάτων εμπορίας ανθρώπων. Η χρήση νέων τεχνολογιών έχει ευνοήσει τα αδικήματα εμπορίας ανθρώπων, διευκολύνοντας και επιτρέποντας μεγαλύτερη πρόσβαση στα θύματα και την εκμετάλλευσή τους και δημιουργώντας περισσότερες δυσκολίες στην ιχνηλάτηση των απολαβών από τα εγκλήματα αυτά. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης έχουν διευκολύνει την προσέλκυση και εκμετάλλευση των θυμάτων και έχουν εισαγάγει νέες μορφές κακοποίησης στις καταστάσεις εκμετάλλευσης, όπως είναι η διανομή φωτογραφιών, βίντεο κ.λπ.

3.7. Η ΕΟΚΕ επικροτεί την ανάπτυξη ενός καλύτερου συστήματος επιβολής κυρώσεων από την Επιτροπή. Δεδομένου ότι η αξιολόγηση έδειξε ότι τα περισσότερα κράτη μέλη δεν έχουν αναπτύξει πλήρως τα προαιρετικά μέτρα επιβολής κυρώσεων, το νέο υποχρεωτικό σύστημα, το οποίο κάνει διάκριση μεταξύ κοινών και διακεκριμένων αδικημάτων, ενισχύει την καταπολέμηση των αδικημάτων εμπορίας ανθρώπων.

3.8. Η ΕΟΚΕ επικροτεί επίσης το γεγονός ότι τα νομικά πρόσωπα μπορούν να τιμωρούνται με κυρώσεις που μπορούν να τα αποκλείουν από τη λήψη κρατικής ενίσχυσης ή στήριξης, από το προσωρινό ή οριστικό κλείσιμο των εγκαταστάσεων ή από την προσωρινή ή οριστική διακοπή της άσκησης εμπορικών δραστηριοτήτων. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι η συνειδητή χρήση των υπηρεσιών που παρέχονται με εκμετάλλευση ανθρώπων θα μπορούσε να συνδεθεί με την οδηγία για την εταιρική δέουσα επιμέλεια όσον αφορά τη βιωσιμότητα, ώστε να μπορούν να λογοδοτούν και οι επιχειρήσεις που επωφελούνται από τις διάφορες μορφές εκμετάλλευσης. Οι εμπειρίες από περιπτώσεις εργασιακής εκμετάλλευσης μπορούν να χρησιμεύσουν ως σημείο αναφοράς.

3.9. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι συνιστά πρόοδο η προτεινόμενη τροποποίηση που ποινικοποιεί τη χρήση υπηρεσιών ή δραστηριοτήτων που προέρχονται από εκμετάλλευση εν γνώσει του ότι το πρόσωπο που παρέχει την υπηρεσία ή τη δραστηριότητα είναι θύμα αδικήματος εμπορίας ανθρώπων, δηλαδή τη συνειδητή χρήση των υπηρεσιών που είναι προϊόν εκμετάλλευσης, η οποία μπορεί επίσης να συνοδεύεται από αυστηρότερα μέτρα από τα κράτη μέλη. Η ΕΟΚΕ θεωρεί σημαντικό να παρασχεθεί μεγαλύτερη στήριξη στα κράτη μέλη ώστε να μπορέσουν να εφαρμόσουν την τροποποίηση αυτή, και να αξιολογηθεί ο αντίκτυπος αυτού του

μέτρου, τόσο στην πρόληψη όσο και στη δίωξη της εμπορίας ανθρώπων, στην έκθεση σχετικά με τη μεταφορά της οδηγίας στο εθνικό δίκαιο που θα υποβάλει η Επιτροπή στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, προκειμένου να εξακριβωθεί ότι δεν είχε αρνητικές επιπτώσεις για θύματα ή ευάλωτες ομάδες και ότι αποτέλεσε πρόοδο κατά της «νοοτροπίας ατιμωρησίας» για τα εγκλήματα αυτά.

3.10. Η ΕΟΚΕ θεωρεί σκόπιμο να προσαρμόσει η Επιτροπή το κανονιστικό πλαίσιο και το πλαίσιο κυρώσεων στο διαδικτυακό περιβάλλον. Από την άποψη αυτή, είναι ιδιαίτερα θετικό το γεγονός ότι η οδηγία περιλαμβάνει τη δέσμευση και τη δήμευση περιουσιακών στοιχείων, σύμφωνα με τα σχετικά ρυθμιστικά πλαίσια που έχει θεσπίσει η Ευρωπαϊκή Ένωση. Τα περιουσιακά στοιχεία που ανακτώνται από τους δράστες θα πρέπει να καθίστανται διαθέσιμα για την αποζημίωση των θυμάτων και τα θύματα θα πρέπει να έχουν προτεραιότητα στην κατάταξη των πιστωτών.

3.11. Η ΕΟΚΕ εκφράζει την ικανοποίησή της για το γεγονός ότι η Επιτροπή τονίζει την ανάγκη βελτίωσης της συνεργασίας για αδικήματα εμπορίας ανθρώπων που διαπράττονται μεταξύ διαφορετικών κρατών μελών. Η διασυνοριακή συνεργασία είναι κείριας σημασίας και μπορεί να βελτιωθεί μέσω της ανταλλαγής πληροφοριών ή της ανάληψης δράσης από κοινού, καθώς και μέσω της κατάρτισης του επαγγελματικού προσωπικού που καλείται να προσφέρει φροντίδα στα διασυνοριακά θύματα, ιδίως των υπηρεσιών επιβολής του νόμου.

3.12. Η ανάπτυξη περαιτέρω εθνικών μηχανισμών παραπομπής από τα κράτη μέλη, ώστε οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών να συμμετέχουν στον εντοπισμό των θυμάτων και στην παροχή υπηρεσιών υποστήριξης, αποτελεί απαραίτητο βήμα. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι η Επιτροπή θα πρέπει να στηρίζει τα κράτη μέλη στη δημιουργία ή την ενίσχυση αυτών των μέσων, τα οποία μπορούν να συντονιστούν σε ευρωπαϊκό επίπεδο για τη βελτίωση της φροντίδας και της προστασίας των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων. Θα ήταν αναγκαία η πρόοδος όσον αφορά τη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού μηχανισμού παραπομπής, ώστε να βελτιωθεί η εναρμόνιση όσον αφορά τη φροντίδα και την παροχή βοήθειας στα θύματα καθώς και την ανάπτυξη συστημάτων υποστήριξης για τα θύματα. Θα μπορούσε να δημιουργηθεί ένα ακόμη εργαλείο για κάθε κράτος μέλος: ένας ανεξάρτητος φορέας παρακολούθησης και διασφάλισης, ο οποίος θα περιλαμβάνει έναν εθνικό εισηγητή που θα παρακολουθεί την αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων που εφαρμόζουν τα κράτη μέλη για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, θα διεξάγει έρευνες και θα συνεργάζεται με δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς που ασχολούνται με το φαινόμενο σε διάφορα επίπεδα.

3.13. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι η οδηγία θα έπρεπε να δίνει μεγαλύτερη προσοχή στα θύματα εμπορίας ανθρώπων και θα ήθελε να υπενθυμίσει την υποχρέωση των κρατών μελών να τα φροντίζουν, να τα προστατεύουν και να διασφαλίζουν στο μέτρο του δυνατού την κοινωνική τους ένταξη. Πέραν της υπενθύμισης της ανάγκης να μην τιμωρούνται τα θύματα εμπορίας ανθρώπων, η οδηγία θα έπρεπε να ενισχύει τους μηχανισμούς και τα μέσα για την παροχή βοήθειας και στήριξης στα θύματα, ιδίως σε ευάλωτες ομάδες όπως οι ανήλικοι, οι μειονότητες, οι πρόσφυγες ή οι μετανάστες χωρίς επίσημα έγγραφα. Θα έπρεπε επίσης να διερευνά και να ενισχύει περαιτέρω τα μέσα αποκατάστασης των θυμάτων και την πρόληψη, συμπεριλαμβανομένων ασφαλών μηχανισμών υποβολής καταγγελιών και αγωγών, καθώς και ταμείων αποζημίωσης.

3.14. Η ένταξη στη χώρα προορισμού επιτυγχάνεται με την παροχή εξατομικευμένων προγραμμάτων βοήθειας, ενημέρωσης, κατάρτισης και χειραφέτησης στα θύματα εμπορίας ανθρώπων, με: υποδοχή σε ειδικές προστατευόμενες δομές· υποχρεωτική έκδοση άδειας διαμονής, ως αναγκαία προϋπόθεση για την έξοδο από την εμπορία ανθρώπων· ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, ενημέρωση και πρόληψη ασθενειών· ψυχολογική υποστήριξη και πολιτισμική διαμεσολάβηση· παροχή κοινωνικής και νομικής πληροφόρησης και συμβουλών· μαθήματα γλώσσας και αλφαριθμητισμού· αξιολόγηση δεξιοτήτων και ικανοτήτων· επαγγελματικός προσανατολισμός και κατάρτιση· ένταξη στην αγορά εργασίας.

3.15. Η οδηγία δεν αναφέρεται σε νομοθετικές αλλαγές όσον αφορά την προστασία των δικαιωμάτων των θυμάτων, ούτε την παροχή συνδρομής και στήριξης σε θύματα εμπορίας ανθρώπων, πεδία στα οποία υπάρχουν ακόμη μεγάλα περιθώρια βελτίωσης. Η ΕΟΚΕ υπενθυμίζει ότι η οδηγία 2012/29/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου⁽³⁾ για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας πραγματεύεται, μεταξύ άλλων, τις ειδικές ανάγκες των συγκεκριμένων κατηγοριών θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων, της σεξουαλικής κακοποίησης, της σεξουαλικής εκμετάλλευσης και της παιδικής πορνογραφίας.

3.16. Η ΕΟΚΕ ζητά από την Επιτροπή να συμπεριλάβει στην πρόταση για τροποποίηση οδηγίας την ανάγκη τήρησης της οδηγίας 2004/81/ΕΚ.

3.17. Ως συνεργασία του θύματος θα πρέπει να νοείται η βούληση συμμετοχής σε ένα εξατομικευμένο σχέδιο κοινωνικής ένταξης και εξόδου από την εκμετάλλευση. Η άδεια διαμονής δεν μπορεί να χορηγείται μόνο σε όσους αποφασίζουν να συνεργαστούν με τη δικαιοσύνη, δεδομένου ότι οι εναλλακτικές λύσεις αντί της εμπορίας ανθρώπων, δηλαδή η πρόσβαση σε τοπικές υπηρεσίες που οδηγούν σε κατάρτιση και χειραφέτηση, προϋποθέτουν αναπόφευκτα την έκδοση άδειας διαμονής.

⁽³⁾ Οδηγία 2012/29/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Οκτωβρίου 2012, για τη θέσπιση ελάχιστων προτύπων σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων της εγκληματικότητας και για την αντικατάσταση της απόφασης-πλασιού 2001/220/ΔΕΥ του Συμβουλίου (ΕΕ L 315 της 14.11.2012, σ. 57).

3.18. Τα θύματα διστάζουν να καταθέσουν κατά των διακινητών τους. Συχνά ζουν σε κατάσταση μόνιμου εκβιασμού και η μαρτυρία τους τα αναγκάζει να διακινδυνεύσουν τη ζωή τους και τη ζωή των οικογενειών τους. Εν προκειμένω, πρέπει να υπενθυμίσουμε ότι η συγκατάθεση του θύματος εμπορίας ανθρώπων στην εκμετάλλευση δεν λαμβάνεται υπόψη [άρθρο 3 στοιχείο β) του προαναφερθέντος πρωτοκόλλου στη σύμβαση του ΟΗΕ κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος].

3.19. Η ΕΟΚΕ καλεί επίσης την Επιτροπή να σημειώσει πρόοδο όσον αφορά την εφαρμογή των συστάσεων που περιλαμβάνονται στην έκδοσή της με τίτλο «Τα δικαιώματα της ΕΕ για τα θύματα εμπορίας ανθρώπων»⁽⁴⁾, ούτως ώστε τα κράτη μέλη να χορηγούν πάντοτε άδειες διαμονής στα θύματα εμπορίας ανθρώπων στις ακόλουθες περιπτώσεις:

- εάν η παρουσία του θύματος είναι αναγκαία για τη διεξαγωγή της έρευνας ή της δικαστικής διαδικασίας,
- εάν το θύμα έχει επιδείξει σαφή βούληση συνεργασίας,
- εάν το θύμα έχει διακόψει κάθε σχέση με το πρόσωπο ή τα πρόσωπα που ευθύνονται για την εμπορία την οποία υπέστη,
- εάν το θύμα δεν αποτελεί κίνδυνο για τη δημόσια τάξη ή την ασφάλεια.

Η ΕΟΚΕ καλεί επίσης τα κράτη μέλη να αξιοποιήσουν περισσότερο τη δυνατότητα να προσφέρουν άδειες διαμονής σε θύματα για ανθρωπιστικούς ή προσωπικούς λόγους, ακόμη και όταν δεν πληρούνται οι ανωτέρω προϋποθέσεις.

3.20. Η ΕΟΚΕ επαναλαμβάνει τη σημασία των προσπαθειών για την πρόληψη της εμπορίας ανθρώπων, τονίζοντας την ανάγκη μείωσης της ζήτησης όλων των μορφών εκμετάλλευσης. Η ζήτηση για φθηνό εργατικό δυναμικό ή πορνεία εξακολουθεί να αυξάνεται, παρόλο που συχνά συνδέεται με την ύπαρξη αδικημάτων εμπορίας ανθρώπων.

3.21. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι οι πολυάριθμες δραστηριότητες που αποσκοπούν στη βελτίωση της ενημέρωσης και της ευαισθητοποίησης σχετικά με τα ζητήματα αυτά θα πρέπει να ενισχυθούν, μεταξύ άλλων με τη διερεύνηση νέων μέσων επικοινωνίας, κατάρτισης, εκπαιδευτικών προγραμμάτων και εκστρατειών ευαισθητοποίησης, ώστε να ενισχυθεί η καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων σε όλα τα κράτη μέλη.

3.22. Η ΕΟΚΕ συμφωνεί με την ανάγκη βελτίωσης της συλλογής δεδομένων, μεταξύ άλλων, μέσω της βελτίωσης των εργαλείων για τον καλύτερο εντοπισμό αυτών των αδικημάτων. Είναι σαφές ότι υπάρχει σημαντικός αριθμός υποθέσεων που δεν καταγγέλλονται, γεγονός που πρέπει επίσης να διορθωθεί και να αντιμετωπιστεί με συντονισμό και συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών, καθώς και με τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα. Η πρόταση για ετήσια στατιστική έκθεση σχετικά με την εμπορία ανθρώπων μπορεί να συμβάλει στην απόκτηση καλύτερων δεδομένων, στη βελτίωση των δράσεων και στην ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης σχετικά με τα αδικήματα αυτά.

3.23. Ομοίως, η ΕΟΚΕ επικροτεί το γεγονός ότι η Επιτροπή αναγνωρίζει την ανάγκη υποβολής ετήσιας έκθεσης στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο σχετικά με το έργο των κρατών μελών όσον αφορά τις δράσεις καταπολέμησης της εμπορίας ανθρώπων, όπου θα επισημαίνεται η υλοποίηση των δράσεων και ο αντίκτυπός τους.

3.24. Η ΕΟΚΕ πιστεύει ότι η υποβολή της υπό εξέταση πρότασης για τροποποίηση της οδηγίας θα πρέπει να αξιοποιηθεί για την ευαισθητοποίηση και την καλύτερη προβολή της ανάγκης να ενταχθεί η καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων. Η παραβίαση δικαιωμάτων που συνιστούν τα διάφορα είδη εκμετάλλευσης απαιτεί μια ολοκληρωμένη και πολυδιάστατη απόκριση, στην οποία καίρια σημασία έχει ο ρόλος των πολιτών στην καταπολέμηση της ατιμωρησίας και της υποβάθμισης της σοβαρότητας αυτών των εγκλημάτων.

Βρυξέλλες, 27 Απριλίου 2023.

Ο Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής
Oliver RÖPKE

⁽⁴⁾ Τα δικαιώματα των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων στην ΕΕ.